

УДК 343.347:616-051

В.В. Балабко

**ДЕПЕНАЛІЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ
ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ, ВЧИНЕНИХ МЕДИЧНИМИ
ПРАЦІВНИКАМИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ**

У статті розглядаються окремі питання депеналізації злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених медичними працівниками.

Ключові слова: *депеналізація, злочин, покарання, кримінальна відповідальність.*

В статье рассматриваются отдельные вопросы депенализации преступлений против жизни и здоровья лица, совершенных медицинскими работниками.

Ключевые слова: *депенализация, преступление, наказание, уголовная ответственность.*

In the article are examined separate questions of release from the criminal responsibility of crimes against the life, the health of the persons, perfected by medical workers.

Key words: *release from the criminal responsibility, crime, punishment, criminal responsibility.*

На сучасному етапі розвитку вітчизняного кримінального законодавства депеналізація злочинів отримала у своєму розвитку нового поштовху. Це зумовлено тим, що вітчизняний, і зарубіжний досвід застосування кримінального законодавства з усією наочністю показав з одного боку обмеженість можливостей покарання в досягненні мети загальної та спеціальної превенції, а з іншого – ті значні матеріальні та духовні затрати, які пов'язані із застосуванням покарання [1, с. 96].

Базовим принципом правосуддя є невідворотність відповідальності для будь-якої особи, яка вчинила передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння, тобто злочин. Своєчасна й обґрунтована реалізація кримінально-правових норм зміцнює у громадян почуття поваги до закону, сприяє досягненню завдань, які стоять перед кримінальним правом, підвищенню ефективності правового регулювання.

Разом з тим, слід зазначити, що досягнення завдань, які стоять перед кримінальним правом, можливо і іншим шляхом, у тому числі через застосування до винного альтернативних методів впливу, не пов'язаних з реалізацією заходів кримінальної відповідальності [2, с. 31].

Втім, виникають деякі питання щодо депеналізації злочинів, зокрема категорії злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених медичними та фармацевтичними працівниками, яка нами досліджується (ст.ст. 131, 132, 134, 139 - 145 КК України) [3, с. 328-332, 336-340, 353-377].

У науці кримінального права існують різні думки стосовно визначення поняття депеналізація.

Окремими авторами не проводиться відмінність між поняттями "**депеналізація**" та "декриміналізація". Так, Г. Злобін та С. Келіна вважають, що "виключення діяння з числа кримінально караних, скасування його караності є декриміналізацією. По суті, декриміналізацію можна розглядати як криміналізацію зі "зворотнім знаком", оскільки підставою декриміналізації значною мірою є відсутність підстав для криміналізації того ж діяння".

На думку інших авторів процес депеналізації полягає в тому, що в кримінальному праві, поряд із покаранням, передбачаються й інші міри кримінально-правового впливу, участь громадськості у виправленні і перевихованні осіб, які вчинили злочини, а також можливість притягнення їх до адміністративної або дисциплінарної відповідальності.

А. Митрофанов зазначає, що **депеналізація** – це такий напрямок кримінально-правової політики держави, який полягає в передбаченні у законі про кримінальну відповідальність і застосуванні судами підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності або від покарання [1, с. 98, 100].

Отже, зазначимо, що **депеналізація** полягає у відмові від застосування покарань до осіб, які вчинили злочини. Також вона певним чином є логічним наслідком декриміналізації, оскільки декриміналізоване діяння не може бути пеналізованим.

Звільнення від кримінальної відповідальності означає відмову держави від офіційного осуду особи, діяння якої містить склад злочину, у зв'язку і з чим така особа позбавляється також кримінально-правових заходів несприятливого характеру, які могли бути покладені на неї у зв'язку з її засудженням [4, с. 50].

Звільнення особи від кримінальної відповідальності полягає у фактичному звільненні її від обов'язку відповідати за діяння, що є злочином, хоча сама підстава кримінальної відповідальності – склад злочину – не зникає, оскільки діяння залишається злочинним [5, с. 41].

Згідно з ч. 2 ст. 44 КК України звільнення від кримінальної відповідальності здійснюється виключно судом.

Ю. Баулін зазначає, що здійснюючи звільнення, суд не диференціює кримінальну відповідальність щодо такої особи, а на підставі закону індивідуалізує підхід до визначення долі особи, яка вчинила злочин, а саме: звільняє її від кримінальної відповідальності [6, с. 45].

Можна погодитись із думкою науковців, які вважають, що звільнення від кримінальної відповідальності відноситься до альтернатив кримінального переслідування [7, с. 169].

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності являє собою альтернативу кримінальному переслідуванню, яка здійснюється виключно судом і полягає у відмові держави від офіційного осуду й застосування кримінально-правових заходів несприятливого характеру щодо особи, діяння якої містить склад злочину.

Науковці виділяють наступні ознаки звільнення від кримінальної відповідальності: здійснюється виключно судом; застосовується щодо особи, суспільно небезпечне діяння якої містить усі ознаки складу злочину; відмова держави від офіційного осуду діяння (тобто винесення обвинувального вироку); незастосування кримінально-правових заходів несприятливого характеру (покарання, судимості) [7, с. 139-140].

Чинним КК України передбачено **підстави, за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності**, які зазначені у цілій низці статей Загальної і Особливої частин.

У Загальній частині КК України підстави звільнення від кримінальної відповідальності зосереджені у окремому розділі IX "Звільнення від кримінальної відповідальності".

У ньому передбачається можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК); примирення з потерпілим (ст. 46 КК); щиросердного каяття в скоєні злочину і наявності клопотання про передавання особи на поруки (ст. 47 КК); зміною обстановки (ст. 48 КК); впливу строків давності (ст. 49 КК України) [3, с. 126-139].

Натомість, окремі підстави звільнення від кримінальної відповідальності передбачені в Загальній частині і за межами цього розділу.

Зокрема, в Загальній частині КК України передбачається можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі добровільної відмови від доведення злочину до кінця (ст. 17 КК); амністії і помилування (ст.ст. 85-87 КК); застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітнього (ст. 105 КК).

Однак, не всі підстави звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені Загальною частиною КК України, які нами вищевказані, можуть бути застосовані до медичних та фармацевтичних працівників, винних у вчиненні злочинів, передбачених ст.ст. 131, 132, 134, 139 - 145 КК.

Так, за вчинення злочинів, передбачених ч. 2 ст. 131, ч. 5 ст. 143 КК України до винної особи не може бути застосоване звільнення від кримінальної відповідальності, передбачене ст.ст. 45-48 КК України, оскільки в чинній редакції ці злочини належать до категорії тяжких злочинів.

Разом з тим, за вчинення злочинів, передбачених ст. 132, ч. 1 ст. 134, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 140, ч. 1 ст. 142, ч. 1 ст. 143, ч. 1 ст. 144, ст. 145 КК України до винної особи може бути застосоване звільнення від кримінальної відповідальності, передбачене ст.ст. 45-48 КК України, оскільки в чинній редакції ці злочини належать до категорії невеликої тяжкості злочинів.

Також, за вчинення злочинів, передбачених ч. 1 ст. 131, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140 КК України до винної особи може бути застосоване звільнення від кримінальної відповідальності, передбачене ст.ст. 45-48 КК України, оскільки в чинній редакції ці злочини належать до необережних злочинів середньої тяжкості.

Стосовно злочинів, передбачених ч. 1 ст. 131, ч. 2 ст. 134, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140, ст. 141, ч. 2 ст. 142, ч.ч. 2-4 ст. 143, ч.ч. 2, 3 ст. 144 КК України, то до винної особи може бути застосоване звільнення від кримінальної відповідальності, передбачене ст.ст. 47, 48 КК України, оскільки в чинній редакції ці злочини належать до навмисних злочинів середньої тяжкості.

Стосовно злочинів, передбачених ч. 1 ст. 131, ч. 2 ст. 139, ч. 2 ст. 140 КК України, то, вважаємо, в чинній редакції вони можуть вчинюватись як з навмисною, так і з необережною формою вини до діяння. У зв'язку з чим, нами вищезазначено, що за вчинення цих злочинів, в залежності від форми вини, до винної особи може бути застосоване звільнення від кримінальної відповідальності, яке передбачене ст.ст. 45-48 КК України, так і ст.ст. 47, 48 КК України.

Звільнення від кримінальної відповідальності особи, що вчинила злочини, передбачені ст.ст. 131, 132, 134, 139-145 КК України на підставі ст.ст. 17, 49, 85-87 КК України здійснюється на загальних підставах і не має ніяких особливостей, а тому вважаємо недоцільним розглядати ці питання в межах цього дослідження.

Звісно, що й у Особливій частині КК України передбачені можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності (наприклад, у ч.2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 3 ст. 264, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 309 КК України тощо).

Разом з тим, у досліджуваній категорії злочинів, передбачених ст.ст. 131, 132, 134, 139-145 Особливої частини КК України, такі можливості звільнення особи від кримінальної відповідальності не передбачені.

На нашій погляд, необхідність у безпосередньому передбаченні в Особливій частині КК України для досліджуваної категорії злочинів підстав для звільнення винних медичних та фармацевтичних працівників від кримінальної відповідальності відсутня, оскільки вказані злочини вчинюються проти життя та здоров'я особи та можуть спричинити тяжкі наслідки, а отже й ніяке відшкодування збитків (наприклад, як у ч. 3 ст. 175 КК України) чи добровільне припинення злочинної діяльності, якщо внаслідок цього було відвернуто заподіяння шкоди (наприклад, як у ч. 2 ст. 114 КК України) не може бути підставами для звільнення винних осіб від кримінальної відповідальності.

У науці кримінального права пропонуються наступні класифікації підстав (або видів) звільнення від кримінальної відповідальності.

Так, науковці пропонують класифікувати підстави звільнення від кримінальної відповідальності на **загальні та спеціальні**. Критерієм такої класифікації служить структура КК – наявність в ньому Загальної і Особливої частин.

При цьому **загальними підставами звільнення від кримінальної відповідальності** вважаються ті, які передбачені Загальною частиною КК України, вони можуть бути застосовані до осіб, що вчинили різні види злочинів. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Особливої частини КК називають **спеціальними або окремими**, оскільки вони передбачені Особливою частиною КК України стосовно конкретних складів злочинів і можуть бути застосовані лише до осіб, що вчинили певні визначені законом злочини [8, с. 41-42].

Окрім цього, науковці пропонують й інший варіант класифікації підстав звільнення від кримінальної відповідальності - це їх поділ на **суб'єктивні і об'єктивні**. Ця класифікація побудована на розмежуванні, з однієї сторони, тих підстав, при яких звільнення від кримінальної відповідальності ставиться в залежність від позитивної

поведінки особи, що вчинила злочин, і яка повинна бути виражена в конкретних вказаних законодавцем діях, а з іншої сторони, тих підстав, при яких звільнення від кримінальної відповідальності не залежить від поведінки цього суб'єкта, а є пов'язаним з настанням інших юридичне значущих об'єктивних фактичних обставин (подій). Підстави першої групи називаються **суб'єктивними** тому, що тут вирішальну роль у них відіграють воля і дія суб'єкта, який вчинив злочин, а іншої групи – **об'єктивними**, оскільки в цих випадках звільнення відбувається через ті певні об'єктивні фактори, настання яких не може залежити від волі особи, яка звільняється від кримінальної відповідальності.

Очевидно, що за своєю сутністю, це є поділ підстав звільнення від кримінальної відповідальності на дві групи в залежності від того, до якого виду юридичних фактів відносяться ті фактичні обставини, які зумовлюють таке звільнення [1, с. 104].

Таким чином, до першої групи відносяться ті підстави звільнення від кримінальної відповідальності, які є діями, тобто свідомими вчинками людини, в яких проявляється її волевиявлення, а до другої групи відносяться підстави звільнення від кримінальної відповідальності, які є подіями, тобто явищами, що не залежать від волі особи.

До першої групи підстав звільнення від кримінальної відповідальності за чинним КК України слід віднести такі підстави, як дійове каяття (ст. 45 КК), примирення винного з потерпілим (ст. 46 КК), щире покаяння особи та наявність клопотання про передачу її на поруки (ст. 47 КК), а також всі спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені Особливою частиною КК України, за виключенням вимагання хабара (ч. 3 ст. 369 КК України).

Другу ж групу становлять зміна обстановки, внаслідок якої вчинене особою діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільне небезпечною (ст. 48 КК), закінчення строків давності (ст. 49 КК) та вимагання хабара (ч. 3 ст. 369 КК України).

Слід відзначити, науковці розрізняють **обов'язкове (імперативне) та необов'язкове (дискреційне, факультативне)** звільнення від кримінальної відповідальності.

Під **обов'язковим** звільненням від кримінальної відповідальності розуміється таке звільнення, яке застосовується в обов'язковому порядку, при наявності передбачених законом умов, незалежно від волі посадової особи, яка має право на прийняття відповідного рішення (зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності). **Необов'язкове** звільнення від

кримінальної відповідальності це таке звільнення, застосування якого визначається правоохоронним органом, який має право на прийняття відповідного рішення (зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки) [2, с. 39-41].

Також науковці розрізняють **умовне** та **безумовне** звільнення від кримінальної відповідальності.

Зокрема, **умовним** є звільнення від кримінальної відповідальності, рішення про застосування якого стає остаточним у випадку, якщо особа протягом визначеного законом часу виконає поставлені їй судом умови (наприклад, за ст. 47 КК України протягом року з дня передачі на поруки виправдає довіру колективу, не ухилятиметься від заходів виховного характеру, не порушуватиме громадського порядку). При порушенні вказаних вимог рішення про звільнення від кримінальної відповідальності скасовується і кримінальна відповідальність щодо такої особи реалізується.

Безумовне звільнення означає, що рішення про нього приймається одноактно й остаточно, вимог щодо подальшої поведінки особи при цьому не висувається [4, с. 63].

Крім того, чинний КК України передбачає **підстави звільнення від покарання**, які в своїй більшості зосереджені у розділі XII "Звільнення від покарання та його відбування", але деякі підстави звільнення від покарання передбачені в Загальній частині і за межами цього розділу.

Звільнення від покарання – це відмова держави у випадках, передбачених законом, від реальної кримінальної відповідальності, тобто у призначенні особі, винній у вчиненні злочину, покарання або від його відбування чи подальшого відбування [6, с. 45].

Підстави звільнення від покарання науковці умовно розділяють на три групи [1, с. 101].

Так, першу групу складають *підстави звільнення особи від призначення покарання*. Це має місце у випадках коли щодо особи виноситься обвинувальний вирок, вона визнається винною у вчиненні злочину, але покарання їй не призначається.

До підстав звільнення особи від призначення покарання відносяться: звільнення від призначення покарання особи, яку не можна вважати суспільно небезпечною (ч. 4 ст. 74 КК); звільнення від призначення покарання особи у зв'язку із закінченням строків давності (ч. 5 ст. 74 КК); звільнення від призначення покарання неповнолітнього із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру (ст. 105

КК); звільнення від призначення покарання на підставі закону про амністію або акту про помилування (ст.ст. 86, 87 КК України).

До другої групи відносяться *підстави звільнення особи від відбування призначеного їй покарання*. Ці підстави застосовуються у разі, коли щодо особи виноситься обвинувальний вирок, пов'язаний з призначенням покарання, від реального відбування якого така особа, однак, звільняється. До *підстав звільнення особи від відбування призначеного їй покарання* відносяться: звільнення засудженого від відбування покарання у зв'язку із врахуванням строку попереднього ув'язнення (ч. 5 ст. 72 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК); звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК); звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності виконання обвинувального вироку (ст. 80 та ч. 3 ст. 106 КК); звільнення від відбування призначеного покарання особи, яка захворіла на тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання (ч. 2 ст. 84); звільнення від відбування призначеного покарання військовослужбовців, засуджених до службового обмеження, арешту або тримання в дисциплінарному батальйоні, у зв'язку з визнанням їх непридатними до військової служби за станом здоров'я (ч. 3 ст. 84 КК); звільнення від відбування призначеного покарання на підставі закону про амністію (ст. 86 КК), звільнення від призначення покарання на підставі акта про помилування (ст. 87 КК України).

Третю групу складають підстави звільнення особи від подальшого відбування покарання. Звільнення від подальшого відбування покарання може бути застосоване щодо особи, яка було визнана винною у вчиненні злочину і якій було призначене покарання, за умови, що особа почала його відбувати, однак ще не відбула до кінця. Підставами звільнення від подальшого відбування покарання за чинним КК України є: звільнення від відбування призначеного покарання особи, засудженої за діяння, караність якого усунено законом (ч. 2 ст. 74 КК); умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст.ст. 81 та 107 КК); звільнення від відбування покарання особи, яка під час його відбування захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, або захворіла на іншу тяжку хворобу, що перешкоджає відбуванню покарання (ч.ч. 1, 2 статті 84); звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (ст. 83); звільнення від подальшого відбування покарання на підставі закону про амністію або акта про помилування (ст.ст. 85, 86, 87 КК України).

Разом з тим, не всі вищевказані підстави звільнення особи від покарання, що передбачені Загальною частиною КК України, можуть бути застосовані судом до медичних та фармацевтичних працівників, які вчинили злочини проти життя та здоров'я особи, зокрема певні обмеження є при застосуванні ч. 4 ст. 74, ст.ст. 75, 79, 83 КК України.

Так, підстави звільнення від призначення покарання, передбачені ч. 4 ст. 74 КК України не можуть бути застосовані до винної особи за вчинення злочинів, передбачених ч. 2 ст. 131, ч. 5 ст. 143 КК України, оскільки в чинній редакції ці злочини належать до категорії тяжких злочинів.

Підстави звільнення від відбування призначеного покарання, передбачені ст. 75 КК України у разі призначення судом покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше п'яти років не можуть бути застосовані до винної особи за вчинення тяжких злочинів, передбачених ч. 2 ст. 131, ч. 5 ст. 143 КК України.

Також підстави звільнення від відбування призначеного покарання, передбачені ст. 79 КК України у разі призначення судом покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше п'яти років не можуть бути застосовані до винної особи за вчинення тяжких злочинів, передбачених ч. 2 ст. 131, ч. 5 ст. 143 КК України.

Стосовно підстав звільнення від подальшого відбування покарання, передбачених ст. 83 КК України, то у разі призначення судом покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше п'яти років, вони не можуть бути застосовані до винної особи за вчинення навмисних тяжких злочинів, передбачених ч. 2 ст. 131 (цей злочин, вважаємо, може бути вчинений як з навмисною, так і з необережною формою вини), ч. 5 ст. 143 КК України.

Звільнення від покарання особи, що вчинила злочини, передбачені ст.ст. 131, 132, 134, 139-145 КК України на підставі ст.ст. ч.ч. 2, 5 ст. 74, ч. 5 ст. 72, ст. 80, 81, ч.ч. 1, 2 ст. 84, 85-87 КК України здійснюється на загальних підставах, а тому вважаємо недоцільним розглядати ці питання в межах цього дослідження.

Таким чином, передбачення в законодавстві України про кримінальну відповідальність системи підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності або від покарання є результатом активно-го розвитку депеналізації злочинів.

Водночас, вважаємо за необхідне зазначити, що у більшості випадків законодавець для звільнення особи від кримінальної відповідальності або покарання вимагає від останньої вчинення позитивної поведінки. Вказане стосується, зокрема, звільнення від кримінальної

відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України); примирення з потерпілим (ст. 46 КК), які передбачені у Загальній частині КК України, а також підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності, які зазначені у Особливій частині КК України (наприклад, у ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114, ч. 3 ст. 175, ч. 3 ст. 264, ч. 4 ст. 289, ч. 4 ст. 309 тощо).

Вказуючи на добровільність вчинення зазначених дій винною особою, законодавець тим самим акцентує увагу на залежності цих дій від суб'єктивних чинників, тобто від свідомості та волі особи.

Тим самим, відзначимо, у передбаченні вищевказаних суб'єктивних підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання (які базуються на заохоченні) проявляється як гуманізація кримінально-правової політики держави, так і державні засоби профілактики та протидії злочинності.

Поряд з цим, можливість існування в КК України об'єктивних підстав звільнення від кримінальної відповідальності та покарання, зокрема, звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, внаслідок якої вчинене особою діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільне небезпечною (ст. 48 КК); закінчення строків давності (ст. 49 КК) або звільнення від відбування призначеного покарання особи, засудженої за діяння, караність якого усунуто законом (ч. 2 ст. 74 КК); умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст.ст. 81 та 107 КК); звільнення від подальшого відбування покарання на підставі закону про амністію або акта про помилування (ст.ст. 85, 86, 87 КК України), викликає певні зауваження.

Отже, депеналізація вчиненого особою злочину повинна бути обумовлена позитивною поведінкою з боку цієї особи, тобто винна особа повинна заслужити (доказати, переконати) певними своїми діями та вчинками звільнення від кримінальної відповідальності або від покарання, вважаємо, це обґрунтованим та правильним. А при об'єктивних підставах звільнення від кримінальної відповідальності або покарання винна особа отримує його з незалежних від неї об'єктивних причин або подій, за відсутності будь-яких зусиль з її боку, тобто незалежно від своєї волі та поведінки, що, вважаємо, є необґрунтованим і таким, що потребує внесення певних змін до кримінального законодавства України, які б звузили коло вказаних об'єктивних підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності або покарання.

А для того, щоб процес депеналізації злочинів здійснювався згідно Конституції та законів України, окремі передбачені законодав-

ством підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності та покарання, зокрема, що стосуються їх об'єктивних факторів та чинників, повинні бути відповідним чином удосконалені.

Використана література:

1. Митрофанов А.А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація. – Одеса: Вид-во Одеського юридичного інституту НУВС, 2004. – 132 с.

2. Егоров В.С. Освобождение от уголовной ответственности. Монография / В.С. Егоров. – М.: МПСИ, 2002. – 191 с.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: У 2 т. – Т. 1 / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 3-тє вид. перероб. та доп. – К.: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури. – 2009. – 964 с.

4. Житний О.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08.: Х., 2003. – 211 с.

5. Келина С.Г. Теоретические основы освобождения от уголовной ответственности / С.Г. Келина. – М.: Наука, 1974. – 232 с.

6. Баулін Ю.В. Звільнення від кримінальної відповідальності: Монографія / Ю.В. Баулін. – К.: Атіка, 2004. – 296 с.

7. Данилевський А.О. Кримінальна відповідальність за матеріальне, організаційне чи інше сприяння створенню або діяльності терористичної групи чи терористичної організації: Монографія / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка; [Наук. ред. д-р юрид. наук, доц. Є.В. Фесенко]. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2009. – 230 с.

8. Наден О.В. Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Х., 2002. – 199 с.

УДК 343.33(477)

О.В. Шамара

**ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ МИРУ, БЕЗПЕКИ ЛЮДСТВА ТА МІЖНАРОДНОГО
ПРАВООРЯДКУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ
В РАМКАХ ПРОТИДІЇ МІЖНАРОДНІЙ ТЕРОРИСТИЧНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ**

Досліджено перспективи розвитку системи злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку.

Ключові слова: *мир, безпека людства, міжнародний правопорядок, воєнні злочини, міжнародне право, кримінальне право.*